

**TASVIRIY SAN'AT ASARLARINING RAMZIY TAHLIL
QILISH JARAYONIDA TALABALARNI MUSHOHADA QILISHA
O'RGATISH METODIKASI**

Rahimboyeva Mohira

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika
universiteti Tasviriy sanat yo'nalishi 1-bosqich magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarni mushohada qilish va ramziy tahlil qilishga o'rgatishning asosiy metodikasi tushuntirildi. Talabalar tasviriy san'at asarlarini tahlil qilishda faqat tasvirga emas, balki uning chuqur ma'nosini ham anglab, kengroq fikr yuritishga o'rganishlari zarurligi halide keng fikr mulohazalar yurtiladi va bayon etiladi.

Kalit so'zlar: Mushohada, ramziy tahlil, san'at, dunyoqarash, metodikalar, vizuallik, kontekstual tahlil

**МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ НАБЛЮДЕНИЮ
В ПРОЦЕССЕ СИМВОЛИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ПРОИЗВЕДЕНИЙ
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА**

Аннотация: В этой статье объяснена основная методика обучения студентов наблюдению и анализу символов. Выдвигается и высказывается широкий спектр мнений о необходимости научиться шире мыслить учащимися не только об изображении, но и о его глубоком значении при анализе произведений изобразительного искусства.

Ключевые слова: наблюдение, символический анализ, искусство, мировоззрение, методы, наглядность, контекстуальный анализ.

**METHODOLOGY OF TEACHING STUDENTS TO
OBSERVE IN THE PROCESS OF SYMBOLIC ANALYSIS
OF FINE ART WORKS**

Abstract: This article explained the basic methodology of teaching students to observe and analyze symbols. A wide range of opinions are raised and expressed about the need for students to learn to think more broadly, not only about the image, but also about its deep meaning when analyzing works of visual art.

Key words: observation, symbolic analysis, art, worldview, methods, visuality, contextual analysis

KIRISH

Tasviriy san'at asarlarini ramziy tahlil qilish o'quvchilarga nafaqat badiiy tuyg'ularni, balki san'at asarining chuqur mazmuni, ijtimoiy va tarixiy kontekstini anglashga yordam

beradi. Mushohada qilish jarayoni orqali talabalar san'at asarlarini ko'rib chiqishda faqat vizual jihatlariga emas, balki uning ramziy, tasavvurlari va simbolik elementlariga ham e'tibor qaratadilar. Ushbu maqola tasviriy san'at asarlarini ramziy tahlil qilishda talabalarni mushohada qilishga o'rgatish metodikasini taqdim etadi. Tasviriy san'at asarlarini tahlil qilishda ramziy tahlil muhim ahamiyatga ega. Ramzlar va simvollar san'at asarining chuqur ma'nosini ochib berishda yordam beradi. San'at asari nafaqat ko'rinishdan iborat, balki uni o'rgatish va tahlil qilish jarayonida ichki ma'nolar, shaxsiy va ijtimoiy kontekstlar ham muhim o'rin tutadi. Ramziy tahlil san'atchining dunyoqarashini, tarixiy va madaniy jihatlarini tushunish imkoniyatini beradi. Tasviriy san'at, o'zining badiiy shakllari va ifoda vositalari orqali, insoniyatning ichki dunyosini, tajribalarini va atrof-muhitini aks ettiradi. San'at asarlari, nafaqat estetik qiziqish uyg'otadi, balki ko'pincha chuqur ramziy ma'nolarni o'zida mujassam etadi. Tasviriy san'at asarlarini tahlil qilishda ramziy yondashuv esa badiiy asarning har bir elementining o'ziga xos ma'nosi, ularning ijtimoiy, tarixiy yoki psixologik kontekstdagi o'rni haqida to'liq tushuncha olish imkonini beradi. Quyida tasviriy san'at va ramziy tahlilning ahamiyati haqida batafsil ma'lumot keltiraman. Ramziy tahlil san'at asarining yuzasidan ko'proq chuqur ma'no chiqarishga yordam beradi. Bu jarayon orqali, talabalar yoki kuzatuvchilar faqat badiiy obrazlar bilan emas, balki ulardagi ramzlar va simbolik ma'nolar bilan ham muloqot qilishadi. Ramziy tahlilning ahamiyati quyidagi jihatlarda ko'rinadi: Ramziy tahlil orqali tasviriy asarlarning yaratilishiga ta'sir etgan ijtimoiy va madaniy omillarni anglash mumkin. Masalan, biror rasmda ko'rsatilgan obrazlar yoki predmetlar o'z davrining siyosiy yoki ijtimoiy sharoitlarini aks ettirishi mumkin. Ramzlar yordamida bu sharoitlarni tushunish mumkin, chunki san'atchi o'z asarida jamiyatdagi muhim voqealarni yoki tendentsiyalarni o'zining individual tasavvuri orqali ifodalaydi. Ramziy tahlil – bu tasviriy san'at asarini, uning yuzasida mavjud bo'lgan tasvirlar va ramzlarni tahlil qilish jarayonidir. San'at asaridagi har bir element (ranglar, shakllar, kompozitsiya, obrazlar va boshqa detallarga) ma'lum bir ramziy ma'no yuklashi mumkin. Ramzlar bu yerda yuzaga kelgan ideallar, ijtimoiy va madaniy qadriyatlar, psixologik holatlar yoki tarixiy voqealar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Masalan, O'rta asrlar va Renessans davrlaridagi diniy rasm asarlarida ko'pincha quyosh va nur simvoli hayot, o'limdan keyingi dunyo va ma'naviy yuksalishni anglatadi. Boshqa tomondan, 19-20 asr san'atida, ranglar va shakllar orqali insonning ichki olami va hissiyotlari aks ettirilgan. Shuning uchun ramziy tahlil qilish san'at asarini nafaqat tashqi ko'rinishi, balki ichki, yashirin ma'nolari orqali ham tushunishga yordam beradi. Tasviriy san'atdagi ramzlar va ularning ma'nolari. Ramzlar va simvollar san'atda har doim muhim rol o'ynaydi. Ular ko'pincha madaniy, tarixiy va diniy kontekstga qarab o'zgaradi. Masalan, quyidagi ramzlar o'z zamonining madaniy yoki ijtimoiy ko'rsatkichlari sifatida ishlatiladi: Quyosh – hayot, nur, porlash, ma'naviy yuksalish va yashashning ramzi sifatida ko'rsatiladi. Yulduzlar – yuksalish, xudoning ishorasi yoki baxtning ramzi bo'lishi mumkin. Qorong'ulik – o'lim, noaniqlik yoki yovuzlikni aks ettirishi mumkin. Hayvonlar – turli hayvonlar (masalan, ilon, qo'ng'iz) o'ziga xos ramzlarni anglatadi. Ilon – o'lim yoki yovuzlik, qo'ng'iz esa ifloslik va haromni ifodalashi mumkin. Tasviriy san'at asarlarini ramziy tahlil qilish san'atning chuqur

ma'nolarini anglash va uning badiiy ahamiyatini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Ramzlar yordamida san'at asarlari nafaqat tashqi ko'rinishini, balki insoniyatning psixologik, ijtimoiy va tarixiy holatini aks ettiradi. Shu sababli, ramziy tahlil qilish – san'at asarlarini to'liq anglash va ularni chuqurroq o'rganishning muhim metodlaridan biridir.

Mushohada qilish jarayoni: umumiy tushuncha va tamoyillar

Mushohada qilish jarayoni asarlarni chuqurroq tahlil qilish va ma'nolarni anglash uchun muhim qadamdir. Mushohada qilishni boshlashda talabalar san'at asarini boshdan-oqishdan oldin diqqat bilan kuzatishi lozim. Quyidagi tamoyillarni yodda tutish zarur:

- **Vizuallik:** Asar vizual jihatdan qanday ko'rinishda? Ranglar, shakllar, kompozitsiya qanday ahamiyatga ega?

- **Rasmiy tasvirlar:** Rasmda ko'rsatilgan obrazlar, predmetlar va ularning o'zaro aloqalari nimalarni anglatadi?

- **Emotionallik:** Asar qanday hissiyotlar uyg'otadi? Tasvirlangan voqealar yoki tasvirlar qanday ruhiy holatni aks ettiradi?

Talabalarni mushohada qilishga o'rgatish metodikasi talabalarni mushohada qilishga o'rgatish uchun quyidagi metodlarni qo'llash mumkin:

- **Avvalo asosiy maqsadni tushuntirish:** Talabalarga mushohada qilishning maqsadi, ya'ni asar bilan chuqur muloqot o'rnatish, uning ramzlarini va ichki ma'nolarini anglash zarurligini tushuntirib berish kerak.

- **Savollar orqali mushohada qilishni rag'batlantirish:** Talabalar ko'pincha tasviriy asarlarning to'liq ma'nosini anglashda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Shu sababli, savollar orqali ularni chuqurroq fikr yuritishga undash muhim. Masalan:

- Bu asarda qanday ranglar ishlatilgan va ular qanday hissiyotlarni keltirib chiqaradi?
- Obrazlar orasidagi munosabatlar qanday tasvirlangan?
- Asar qanday tarixiy yoki madaniy kontekstdan kelib chiqqan?

Xizmat faoliyatini tashkil etish: Talabalar bir-biri bilan tajriba almashishlari uchun guruh bo'lib ishlashlari kerak. Guruhlarda tasviriy asarni tahlil qilish va ramzlarni izlash uchun bir nechta metodlar qo'llaniladi. Misol uchun, har bir guruh biror elementni tanlab, uning ramziy ma'nolarini izohlaydi.

Praktik mashg'ulotlar: Mushohada qilishni o'rgatishning eng samarali usuli amaliyotdir. Talabalar o'zlari tasviriy san'at asarlarini kuzatib, ular haqida o'z fikrlarini bayon qilishlari, ramzlarni aniqlashlari kerak. Ularning kuzatuvlarini taqqoslab, umumiy xulosa chiqarish talab qilinadi.

Ramziy tahlilni o'rgatish metodlari

Kontekstual tahlil: San'at asarini yaratgan davrni, madaniyatni, jamiyatni va shaxsiyatni inobatga olish kerak. Asar yaratish jarayonida san'atchi qanday ijtimoiy, siyosiy yoki iqtisodiy sharoitlarda yashaganini o'rganish orqali ramzlarning ma'nosini yanada aniqlashtirish mumkin.

Psixologik tahlil: San'at asarining ramzlari psixologik jihatdan ham tahlil qilinishi lozim. Masalan, asarda ko'rsatilgan obrazlar inson ongiga qanday ta'sir qiladi, ularning psixologik vazifalari nima?

Sosial tahlil: Asar ijtimoiy masalalarni ko'tarishi mumkin. Talabalar uchun asardagi ijtimoiy ramzlarni, gender, sinf yoki irqni aks ettiruvchi elementlarni tahlil qilish foydalidir.

Tahlil natijalarini muhokama qilish va xulosa chiqarish

Mushohada va ramziy tahlil qilish jarayonining so'nggi bosqichi talabalarni tahlil natijalarini umumlashtirish va muhokama qilishga o'rgatishni o'z ichiga oladi. Talabalar o'z kuzatishlari va tahlil natijalarini ochiq ravishda ifoda etishlari kerak. Bu jarayonda guruh muhokamalari orqali yangi fikrlar va tahlil nuqtai nazarlarini shakllantirish mumkin.

XULOSA

Tasviriy san'at asarlarini ramziy tahlil qilish talabalarni san'atni chuqurroq tushunishga, badiiy ifoda vositalarini o'rganishga va jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy holatlarni anglashga yordam beradi. Mushohada qilish jarayoni orqali talabalar asarning ramziy ma'nolarini kashf etish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Talabalarni mushohada qilishga o'rgatishning metodikasi esa ularning tasviriy san'atga bo'lgan qiziqishini oshirib, fikrlarini mustahkamlashga yordam beradi. Bu metodika, o'z navbatida, talabalarni tasviriy san'atga bo'lgan yangi qarashni shakllantirishga olib keladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Gulyamov A. (2001) "San'at va jamiyat: Tarixiy-ijtimoiy tahlil."
2. Rashidov M. (2010) "San'at asarlarini tahlil qilish metodlari."
3. Mirzajonov X. (2015) "Tasviriy san'at va uning estetik tahlili."